

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор Інституту ботаніки
ім. М.Г. Холодного НАН України
чл.-кор.НАН України, д.б.н., проф.
Мосякін С.Л.

« 11 » 2020 р.

ВИТЯГ

з протоколу №7
фахового семінару відділу геоботаніки та екології
Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України

від 10 грудня 2020 р.

ПРИСУТНІ:

академік Я.П. Дідух, д.б.н. Д.В. Дубина, д.б.н. А.А. Куземко, д.б.н. Устименко, к.б.н. Т.В. Фіцайло, к.б.н. М.В. Шевера, к.б.н. Т.П. Дзюба, к.б.н. Л.В. Зав'ялова, к.б.н. Н.А. Пашкевич, к.б.н. П.А. Тимошенко, к.б.н. Д.С. Винокуров, к.б.н. О.О. Чусова, В.О. Конайкова, Ю.В. Розенбліт, А.О. Давидова, Д.В. Ширяєва, К.С. Соколова, К.В. Жуленко, М.С. Ларіонов, к.б.н. О.О. Кучер (секретар засідання).

СЛУХАЛИ: Доповідь провідного інженера відділу систематики та флористики судинних рослин Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України Конайкової Валерії Олегівни «Структура та динаміка рослинності природного заповідника «Єланецький степ» – апробація дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань Біологія за спеціальністю 091 Біологія.

Тема дисертації: «Структура та динаміка рослинності природного заповідника «Єланецький степ» затверджена на засіданні вченої ради Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, протокол № 16 від 21 грудня 2016 р.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Конайкової Валерії Олегівни «Структура та динаміка рослинності природного заповідника «Єланецький степ».

В И С Н О В О К

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

провідного інженера відділу систематики та флористики судинних рослин
Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України

Конайкової Валерії Олегівни

на тему «Структура та динаміка рослинності природного заповідника
«Єланецький степ»

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань Біологія за спеціальністю 091 Біологія

1. Актуальність теми дисертаційної роботи. В сучасних умовах постійного антропогенного навантаження й масштабного розорювання, степи є екосистемою, що знаходиться на межі зникнення. Степова зона займає 40 % території України, проте реальна площа природних степових ділянок становить приблизно 1%.

Останні фрагменти степу збереглися у важкодоступних для господарської діяльності типах рельєфу, таких як яружно-балкові системи, практично за повної відсутності степової рослинності на плакорних ділянках. Тому необхідним напрямом досліджень є моніторинг стану останніх осередків існування природних видів рослин та тварин Степової зони. Дослідження перелічених питань можливе завдяки наявності природоохоронних об'єктів, одним з яких є заповідник "Єланецький степ". Необхідність досліджень на території заповідника зумовлена недостатньою кількістю інформації щодо проходження процесів відновлення рослинності на антропогенно порушеній території, з'ясуванням особливостей перебігу процесів динаміки рослинності за 20 років існування заповідника.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана у відділі геоботаніки та екології Інституту ботаніки ім.М.Г. Холодного НАН України та пов'язана з науково-дослідними темами відділу: «Розробка та використання біотопічної концепції як основи функціонування біосферних резерватів – моделей сталого розвитку регіонів

України та оцінки стану довкілля» (номер державної реєстрації 0115U002873) та «Ведення Зеленої книги України (другий етап)» (номер державної реєстрації 0119U102875).

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Дисертанткою здійснено комплексне дослідження території та отримано загальне уявлення про рослинність та біотопи заповідника «Сланецький степ». Вперше розроблено класифікаційну схему рослинності території заповідника «Сланецький степ» за допомогою еколого-флористичного методу, яка представлена угрупованнями, що належать до дев'яти класів, 12 порядків, 14 союзів, 20 асоціацій, однієї субасоціації та двох дериватних угруповань, виявлено закономірності розподілу рослинних угруповань залежно від екологічних умов. Вперше виконано інвентаризацію біотопічного різноманіття території ПЗ. Встановлено особливості відновлення рослинності на території заповідника після антропогенного втручання, а саме араціогенні, пасквальні, пірогенні, лісомеліораційні зміни. Виявлено тенденції до зміни екологічних умов заповідника, які полягають в підвищенні зимових температур, зменшенні вологості клімату і зниженні континентальності. Внаслідок цих змін створюються сприятливі умови для поширення чагарників. Вперше встановлено широту екологічної амплітуди для чотирьох адвентивних деревних видів в умовах ПЗ.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Дисертанткою проведено геоботанічні дослідження території заповідника та проаналізовано зміни рослинності порівняно із даними фітоценотичного моніторингу 1996-2007 рр. В результаті було встановлено, що демутаційні зміни рослинності набули ознак резерватогенних, і характеризуються мезофітизацією степових угруповань, активним розповсюдженням лігнозних форм в степових угрупованнях та на перелогах. У вольєрі, де випасаються бізони, спостерігається перевантаження пасовища. Враховуючи особливості динаміки рослинності, дисертанткою були запропоновані заходи для збереження та відновлення степових угруповань. Геоботанічні описи та еколого-ценотичні профілі будуть використані для моніторингу стану рослинності у подальшому. Результати класифікації біотопів з подальшим їх картуванням мають стати основою плану управління ПЗ як території Смарагдової мережі.

Під час виконання роботи біоетичні норми не були порушені.

5. Використання результатів роботи. Результати досліджень надані для ведення Літопису природи ПЗ «Сланецький степ». Матеріали публікацій використані при підготовці видання «Біотопи Степової зони України» та

«Проекту організації території природного заповідника «Сланецький степ» та охорони його природних комплексів» (2019 р.).

6. Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі.

Дисертаційна робота виконана у відділі геоботаніки та екології Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, науковий керівник академік НАН України, доктор біологічних наук, професор Дідух Я.П.

Робота є самостійним науковим дослідженням дисертанта. Особистий внесок полягав у здійсненні польових досліджень рослинності та біотопів, зокрема виконанні геоботанічних описів та закладанні екологічних профілів, подальшому аналізі та інтерпретації даних, узагальненні результатів та обґрунтуванні висновків. Написання опублікованих наукових статей та тез доповідей здійснено автором самостійно або у співпраці з співавторами робіт.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота Конайкової В.О. є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором із зазначенням особистого внеску здобувача. За матеріалами дисертації опубліковано сім наукових робіт (п'ять – одноосібних). Серед них дві статті у фахових виданнях України, одна стаття – у закордонному виданні, що індексується у наукометричній базі Scopus, чотири – у матеріалах наукових конференцій та тезах доповідей. Матеріали, опубліковані у співавторстві, мають пропорційний внесок здобувача. Права співавторів не порушені.

Статті у наукових виданнях, що індексовані у наукометричній базі Scopus:

1. Konaikova V.O., Vakarenko O.V. The alien fraction of the woody flora of Yelanetskyi Step Nature reserve, Southern Ukraine. *Ekologia (Bratislava)*. 2020. Vol. 39. №4. P.322-332. Особистий внесок – польові дослідження, фітоіндикаційний аналіз, написання частини тексту статті, узагальнення та висновки).

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Конайкова В.О. Раритетний фітоценофонд природного заповідника «Сланецький степ». *Природничий альманах*. 2019. №27. С. 95-102.

3. Конайкова В.О. Угруповання класу *Festuco-Brometea* природного заповідника «Сланецький степ». *Український ботанічний журнал*. 2020. Т.76 , №6. С. 511-525.

Матеріали конференцій та наукових семінарів:

4. Біотопи природного заповідника «Сланецький степ». *Класифікація рослинності та біотопів України*: матер. наук-практ. конф., м.Київ, 19-21 квітня 2018 р. Київ, 2018р. С.87-92
5. Конайкова В.О., Дідух Я.П. Сучасний стан рослинного покриву природного заповідника «Сланецький степ». *Флористичне і ценотичне різноманіття у відновленні, охороні та збереженні рослинного світу*: матер. міжнар.наук. практич. конф., м.Київ, 23 –25 квітня 2018 р. Київ, 2018 р.С.55-56 (Особистий внесок дисертанта: польові дослідження, опрацювання літературних джерел та написання частини тексту тез).
6. Конайкова В.О. Степова рослинність природного заповідника «Сланецький степ». *Актуальні проблеми ботаніки та екології*: матер. міжнар. конф., с.Кирилівка, 2-6 вересня 2018р. Кирилівка, С.50.
7. Konaikova V.O. *Echium russicum* S.G.Gmel in the «Mykhailivskyi step» department of the «Yelanetskyi step» natural reserve. *Актуальні проблеми ботаніки та екології*: матер. міжнар. конф., м.Харків, 6 –9 вересня 2019 р. Харків, 2018.С.35

8. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень і рекомендацій.

Наукові положення дисертації є добре обґрунтованими. Матеріали, що лежать в основі виконаної дисертації, за обсягом польових та експериментальних даних, методичним рівнем їх дослідження, теоретичними узагальненнями, що впливають із їх аналізу та обговорення, підтверджують зроблені автором висновки. У тексті анотації в повній мірі відображені основні положення дисертаційної роботи, зміст, результати та висновки здійсненого здобувачем наукового дослідження. Текст анотації за змістом ідентичний основним положенням дисертації.

9. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту.

Дисертаційна робота Конайкової Валерії Олегівни «Структура та динаміка рослинності природного заповідника «Сланецький степ», повністю відповідає спеціальності 091 Біологія, оскільки в ній представлено нові

наукові та практично важливі результати щодо вивчення та збереження степових угруповань.

2. Констатувати, що дисертаційна робота, подана на здобуття ступеня доктора філософії, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю одержаних результатів, змістом і оформленням відповідає вимогам пп. 9, 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України за спеціальністю 091 Біологія;
3. Рекомендувати дисертацію Конайкової Валерії Олегівни «Структура та динаміка рослинності природного заповідника «Єланецький степ» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 091 Біологія.

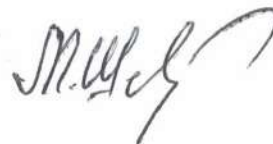
Рецензенти:

пров. наук. співробітник
відділу геоботаніки та екології
с.н.с., докт. біол. наук

А.А. Куземко

пров. наук. співробітник
відділу систематики і
флористики судинних рослин
с.н.с., канд. біол. наук

М.В.Шевера

Головуючий на засіданні
головн. наук. співробітник
відділу геоботаніки та екології
проф., докт. біол. наук

Д.В.Дубина